

313
- 1939

E 143/4

1869

1939

A

DEBRECENI JÓTÉKONY NŐEGYLET HETVENÉVES JUBILEUMA

1939 MÁRCIUS 5

VÁROSI NYOMDA, DEBRECEN.

1939—850

1869

1939

**A
DEBRECENI JÓTÉKONY NŐEGYLET
HETVENÉVES JUBILEUMA**

1939 MÁRCIUS 5

**VÁROSI NYOMDA, DEBRECEN.
1939—850**

E 143/4

AZ EMLÉKÜNNEPÉLY LEFOLYÁSA

Debreceni Jótékony Nőegyletünk Isten iránt való hálaadással 1939 március hó 5-én ünnepelte fennállásának hetvenedik évfordulóját s e nagyjelentőségű alkalomból emlék-ünnepélyt rendezett a vármegye-háza dísztermében nagy és előkelő közönség jelenlétében. Az emlék-ünnepély műsora a következő volt : Nemzeti Hiszekegy. Énekelte a Dóczy-tanítónőképzőintézet énekkara, B. Szűcs Ferenc tanítónőképzőintézeti ének- és zenetanár vezetésével. Az ünnepélyen Sass Béláné elnök mondott megnyitó beszédet. Az elnöki megnyitó után az üdvözlések következtek. A hetvenéves Nőegyletet elsőnek Uray Sándor egyházkerületi főjegyző, püspökhelyettes üdvözölte a tiszántúli református egyházkerü-

let és a debreceni református egyház részéről. Dr. Balogh Sándor városi tanácsnok Debrecen sz. kir. város, dr. Darkó Jenő egyetemi tanár a debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem és a Székely Társaság, dr. Csűrös Ferenc nyug. városi tanácsnok a Patronázs Egyesület, dr. Bacsó Jenőné a MANSz, özv. Koncz Aurélné a Dóczy-intézet Voltiskolatársak Szövetsége, Kovássy Kálmánné a Szent Erzsébet Nőegylet, Lám Dezsőné az Evangélikus Fülléregylet, vitéz Nagy Pálné a Nemzetes Asszonyok és a Svetits Szövetség nevében köszöntötte a Nőegyletet, amelynek nevében Sass Béláné elnök mondott köszönetet. Levélben üdvözölte a Nőegyletet a Vöröskeresztegylet, Szociális Misszió Társulat, Izraelita Nőegylet és még nagyon sokan az ország minden részéből. — Az emlékünnepevényen az ünnepi beszédet dr. Erdős Károly egyetemi tanár, a Jótékony Nőegylet igazgatója tartotta. Szabolcska és Reményik költeményeket szavalt Darkó Irén a Dóczy-intézet VIII. o. tanulója. „Hetven év“ címen a Jótékony Nőegylet történetét ismertette dr. Szöndy György állami gya-

korló gimnáziumi tanár, a Jótékony Nőegylet főtitkára. Az emlékünnepegy a Himnusz magasztos hangjaval ért véget, melyet énekelt a Kolégiumi Kántus Szigethy Gyula kolégiumi énektanár vezetésével. A nevezetes évforduló megörökítésére a Jótékony Nőegylet Hetvenéves jubileumi alapítványt létesített, amelyre társadalmunk megértő szeretetéből több mint 900 P gyűlt össze. Ezt az összeget a Jótékony Nőegylet 1000 P-re kiegészíti s kamataiból az Árvaházból kikerült érdemes leányoknak házassági segítyt nyujt. A Nőegylet választmánya határozatából az alapítvány „Sass Béláné alapítvány“ nevet visel.

„A mult áldásaiért legyen hála Istennek, a jövő munkáján sokasodjék meg az Ő kegyelme!“

SASS BÉLÁNÉ

ELNÖKI MEGNYITÓJA

Mélyen tisztelt Ünneplő Közönség!

Az embernek Istentől nyert adományai között egyike a legbecsesebbeknek az a képessége, amellyel tetszése szerint járhatja be a múlt és a jövő birodalmát. Nemcsak az álom tündére viheti vissza az eltűnt pillanatok bíborfényben úszó csodavilágába, az ember nyitott szemmel éber lélekkel is felülhet a múltat járó időgépre és azok a pillanatok, amikor megilletődött lélekkel visszatekint, messze háta mögé, életünk legszen-tebb, legemberibb pillanatai közül valók.

Hetven esztendő távolából fordulván azok felé, akik e hetven esztendőnek munkásai voltak Jótékony Nőegyletünk szolgálatában, három arc ragyog felém, messze ragyogó fénnel

a multból : három arc, három elődöm arca, akiknek mindhármuknak egyéniséget ad az a szerep, melyet a Jótékony Nőegylet életében játszottak. Bár mindhárman az élen állottak, mégis mindeniküknek különös, a másiktól eltérő feladat jutott osztályrészül.

Mindhárom arcot láthattam élő, elevenen is, végig kísértek életemen, gyermekkoromtól kezdve s összekapcsoltak azzal az egyesülettel, melyért kora ifjúságom óta nem szüntem meg dolgozni.

Az első arc gróf Bethlen Mikó Róza arca, aki a Jótékony Nőegyletnek első elnöke volt. Lelki szemeimmel látom az előkelő, karcsú alakot, a kedves mosolyt a szép hangú ajkakon, amint végigsimítja gyermekarcomat, ha valami nőegyleti ügyben édesanyámat keresve, belépett házunkba. Emlékezem reá, hányszor hallottam emlegetni nevét s azt a különös ügyességet, minden nehézséget legyőző tapintatot, amellyel a fiatal egyesület ügyeit, a társadalmi akadályok között, mindig diadalra tudta juttatni. Nehéz feladat volt az övé, a kezdeményezők, alapvetők küzdelmes, sokszor hálátlan feladata, s ő teljes rá-

termettséggel felelt meg ennek a feladatnak.

A másik arc a nagy szervező, intézmények létrehozójaé, Veressné Szathmáry Terézé. Az ő idejében minden édesanya, aki a Jótékony Nőegyletnek tagja volt, természetesnek találta azt, hogy amikor a leánya férjhez ment, azt is bevezesse a Jótékony Nőegylet munkaközösségébe. Áldott emlékü édesanyám engem is odavitt s Veressné Szathmáry Teréz rövid idő múlva azzal tüntetett ki, hogy mint választmányi tagra, reám bízta a Jótékony Nőegylet által létesített népkonyha vezetését. Most is hálával gondolok ezért is reá, sok, sok tiszta örömben volt részem az alatt a 17 év alatt, míg a népkonyha ügyeit vezettem. Míg Veressné Szathmáry Teréz elnöklete alatt egyre terebélyesebbé növekedett a Jótékony Nőegylet, gróf Bethlen Mikó Róza alapvetését ő tette a debreceni úriasszonyok szívügyévé, ő kedveltette meg igazán Debrecen úri társadalmával. A nagy alapvető mellett az ő örök érdeme marad a szervezés, a sudárba szökkenés hatalmas munkája.

A harmadik arc még nem is olyan régen, itt mosolygott közöttünk, a

jóság, szeretet örök mosolyával ippi és érkeserői Fráter Erzsébet arca. Különös rendelése a sorsnak, hogy éppen az ő törekeny vállaira rakta a Nőegylet vezetésének a gondját azokban az időkben, amelyeknél nehezebbet nem élt át az Egyesület sem az előtt, sem azóta, a világháború véres, végtelennek tetsző esztendeiben s az összeomlás rettentő anyagi válságában. Mint a Nőegylet alelnöke közelről láttam Fráter Erzsébet munkásságát, s igaz lélekkel tehetek róla bizonyosságot, hogy ő nélküle, aligha érthette volna meg Egyesületünk a talpraállást oly nagy veszteségek után, aminők a háború alatt és a háború után érték. Az ő fáradságot nem ismerő munkabírása, mindenkit lenyűgöző egyénisége csodákat művelt. Az alapító és szervező elnökök után ő volt a nagy megtartó. Az elnökök elnöke.

Ha most ez ünnepélyes pillanatban végigsuhan tekintetem e három, jól ismert, kedves arc vonásain, akik mindenike évtizedekig volt elnöke Jótékony Nőegyletünknek — s ez felmérhetetlen áldást jelentett Nőegyletünk fejlődésében —, úgy érzem, hogy nekem nem volt nehéz a Nőegy-

let hajóját kedvező viszonyok között kormányoznom, az irányt ők hárman jelölték ki számomra s biztosan hiszem, hogy vezetni, irányítani fogják működésemet a jövőben is. Hozzájuk fordulok tanácsért, buzdításért, erőért ha néha-néha úgy érzem, hogy a mai világ, talán még az előző nehézségeknél is nagyobb nehézségeket állít munkánk elébe.

A három arc által jelképezett múltunk s a Jótékony Nőegylet hetven esztendeje erőt fog adni a további eredményes munkára. Ezzel a reménységgel, mély tisztelettel köszöntöm az egyházi, polgári, katonai hatóságok és a társegyesületek képviselőiben megjelenteket, tagtársainkat, kedves vendégeinket, emlékünnepegyűnket ezennel megnyitom.

Dr. ERDŐS KÁROLY

ÜNNEPI BESZÉDE

Mélyen tisztelt Hallgatóság!

Ezelőtt száz évvel még eleven igazság volt az a ma is ismert és nem ritkán hangoztatott mondás, hogy a szegények részét a gazdagoknál tette le Isten. Régieknek elbeszéléséből, de részben a magunk tapasztalatából is tudjuk, hogy ezelőtt még másfél-két emberöltővel is minden családnak megvolt a maga egy, vagy több szegénye, akik épúgy a házhoz tartozóknak érezték magukat, mint a családtagok, avagy belső cselédek s akikről a ház, elsősorban annak úrnője épúgy gondoskodott, mint a gondjaira bízott közelebbi hozzátartozókról. Erről a tisztos és nemes gondolkozásról tanuskodtak annak idején az ünnepek alkalmával sorra telelakott kis kosarak, nagy kosarak,

amelyekben vitték a ház adományát a ház szegényeinek. Ezek a szegények nem voltak ingyenélők ; a házban, vagy ház körül segédkeztek s ha olyasmi baj, betegség, csapás fordult elő, amikor segítség kellett, ezekre mindig számíthatott a ház, nem mint fizetett, hanem mint szív szerint siető segítő kezekre.

Ez a patriarkális társadalmi berendezkedés ma már a nagyvárosokban megszűnt, a kisvárosokban ritkán, sőt a falvakban is csak elvétve fordul elő. Nem volna e helyhez és ez alkalomhoz méltó annak vitatása, hogy miért szűnt meg? A szegények szolgálatkészségének hiánya, hálátlansága, megbízhatatlansága ; a gazdagok önzése, fösvényisége, kizsákmányolása ; avagy a tízezreknek és százezreknek a százak és ezrek életmódjától eltérő rétegeződése, az idők forgása ; vagy talán mindezek a tényezők együtt hozták-e létre a változást? A valóság az, hogy a százados mondás még fülünkbe cseng, de a százados gyakorlat nincs többé.

A százados mondás hangzik, mert nyomor ma is van, a szegénységet ma is látjuk. Idvezítő Urunk mondása : szegények mindenkor lesznek vele-

tek, igaz marad az idők végéig. A szegénységgel a mai társadalomnak is számolni kell. A szegények pedig nem mindig saját bűneik, vétkeik, mulasztásaik következtében jutottak keserves nélkülözésre. Önhibájukon kívül mint csapás, mint próba nehezedik rájuk akárhányszor az étellel való küzdés, a napi falatkenyér megszerzése. A bűnös nyomort gyógyítani, a szenvedő sanyalódó szegénységet támogatni kell. Ez az utóbbi különlegesen kötelessége minden olyan emberi közösségnek, amely hite szerint tudja, hogy ama napon, amikor megítél minket az Úr, ezt fogja mondani az Ő Atyja áldottainak: „Éheztem és ennem adtatok, szomjúhoztam és innom adtatok, jövevény voltam és befogadtatok, mezítelen voltam és felruháztatok, beteg voltam és meglátogattatok, fogoly voltam és eljötetek hozzám.”

Ez a kijelentés mutatja ma is az irányt, amelyben haladnia kell minden jótékonyoságnak. Ezért természetes az, hogy igazi jótékonykodás csak ott van, ahol ez a lélek munkálkodik. Nem meglepő, hogy a segítő szeretetnek munkáival legna-

gyobb mértékben a keresztyének között találkozunk. Egészen érthető, hogy a lelki élet megújulásakor, akármelyik egyházban induljon is meg, a szegények és árvák gondozása lendül fel legelőbb.

S amiképpen a család életében az édesanya szeretetének kisugárzása adja a boldogságot az egész háznépnek : éppen úgy a társadalomban is a segítő jóság eszközeit és módját leg hamarabb a nők találják meg. Nem véletlen az, hogy a mai beteg világban női szervezetek létesülnek és működnek ; nem véletlen, hanem bölcs előrelátás volt az, hogy ezelőtt hetven évvel, a kiegyezés utáni pezsdülés első mozzanata városunkban a Debreceni Jótékony Nőegylet megalakulása volt.

A családban levő női, anyai gondoskodásnak megfelelő tevékenységet a társadalomban a nőegyletek végzik. A nők hamarabb és mélyebben megérik a segélykiáltást, jobban meglátják a nyomor jeleit és kevesebb gondolkozással, gyorsabb készséggel sietnek a baj enyhítésére. A nők kezéből szívesebben veszi az adományt a szerencsétlen, mert a nő

jobban tud úgy segíteni, hogy a segítség ne legyen lealázó a megsegítettekre. Az alamizsnaadásnál számba jön az, hogy mennyit adok; de legalább is olyan súllyal esik a latba az, hogyan adom? Van olyan kis adomány, amelynek elfogadása után hála kél a koldus ajkán, s van olyan odavetett nagy adomány, amely után szitok kél a megsegített szívből. Ezért kedves, ezért áldott a nők szeretet munkája.

Az egyes nő munkája megsokszorozódik a nők közös munkájában. Valami csodálatos az, milyen találékonysággal, milyen ügyességgel tervezi, mekkora rátermettséggel és minő kitartással szolgálja az általa jónak tartott eszmét és munkát az áldozatos nők tábora. Mert tábor ez; erős, hatalmas tábor, amely kíván diadalokat a mások veresége nélkül, vágyik sikerekre a mások kicsinyítése nélkül, nem ismer lehetetlenséget, kicsinyhitűséget, ezért mindeütt győzelmet arat.

Győzelmet arat nem öldöklő fegyverekkel, nem fenyegető rémitgetésekkel, hanem a rábeszélés ellenállhatatlan erejével, a serény kezek ernyedetlenségével, a körültekintő

jóság fáradhatatlan forgolódásával, a buzgó szívek hő imádságával. Azt el tudjuk képzelni, hogy a pusztításra milyen erő sorakozik fel egy-egy sokmillió nemzet különböző fegyvernemeiben; de megmérhetetlen az a hatalom, amelyet az alázatos szívek lélekből szakadt forró imádsága jelent Isten trónusa előtt. Agyak, hatalmas agyak következetes rendszere elkészítette a borzalmas háború kidolgozott tervét nem is olyan régen, és mégis — akinek szemei vannak a látásra, látja — a töredelmes milliókégetörő fohászára — mert nem egyéb — elfordította tőlünk az Úr a földi pokolt. Ugyanilyen eszközökkel, ugyanilyen téren küzd a szegénység és nyomor ellen, a társadalmi bajok orvoslására, az özvegyek, árvák támogatására minden nőegylet.

Ennek a küzdő tábornak egyik csapata, Debrecenben legrégebb csapata a mi Jótékony Nőegyletünk. Hetven éve küzd mindegyre megújuló tagjaival, friss erőkkkel, áldott eredményekkel. Nem hivalkodunk azért, mert a legrégebbek vagyunk. A kor nem kiváltság, hanem áldás. Hálásak vagyunk Istennek azért az

áldásért, hogy megengedte a Debreceni Jótékony Nőegyletnek, hogy hetven éve szolgálhatja az Ő kicsinyeit. Hálásak vagyunk Debrecen város társadalmának, hogy hetven esztendeje részt enged és segítséget nyújt munkánk békés végezésében.

Hálásak vagyunk a testvér nőegyesületeknek, amelyeknek munkája a mi munkánk iránt való rokonszenvet is ébreszti s akikkel együtt közösen dolgozunk a közös munkatéren. Nem versengünk egymással, mert a szeretetben nem lehet versenyezni. Nincs félszeretet, háromnegyedszeretet, vagy kilenven százalékos szeretet. A szeretet csak teljes, egész lehet; ha nem ilyen, akkor nem szeretet. Nem lehet versenyezni abban, melyikünk szeret jobban. De lehet verseny a szolgálatban, abban tudniillik, hogy a részére kiosztott területen melyik teljesít több szolgálatot azoknak a közösségeknek, amelyekben élünk: városnak, nemzetnek, hazának.

Mélyen tisztelt Hallgatóság! A nőegyesületek munkájának értékét nem lehet földi mértékkel mérni. A hatásunk nem összejövedeleink fényességétől, hangosságától, bevételeitől

függ, hanem attól, hogy hány szívet tudtunk megnyugtatni, hány lélek kétségbeesését tudtuk reménységgé változtatni, hány égő könnyet tudtunk letörölni.

A földi siker tovatűnő, a földi öröm az idő haladtával fogy. A lelki öröm mélyen gyökerező és éltet.

Még szüleink és testvéreink mosolyai is elmosódnak idővel emlékezetünkben; de egyetlen árvának a könnyeken át való mosolygása sírig elkísér. Szeretteink örömkialtása évtizedek múltán elhalkul; de a megsegített özvegy hangjának meghatott rezgése, mint hervadhatatlan babér csöndes suhogása nyomon kísér mindvégig.

Nőegyletünk a hét évtizeden át letörölt könnyekből, mint drágagyöngyökből, a szegények áldó fohászaiból, mint örökzöld babérból most koszorút fon és imádságos, hálás szívvel leteszi azt a kegyelem Ura, a mindenható Isten, Jézus Krisztusban mennyei Atyánk zsámolya elé alázattal.

Dr. SZONDY GYÖRGY ÜNNEPI EMLÉKEZÉSE

Ezernyolcszázhatvannégyben nem sokkal volt vidámabb erre mifelénk a világ, mint manapság. Akkor is adventi időket élt a magyarság; de a feltámadásnak egy meghiusult kísérlete után még igencsak a nagypéntek hangulatában. Az 1861-i kis szabadság véget ért, a reménység szertefoszlott; a Bach-huszárok eltűntek ugyan, de helyükbe erkölcsileg züllött emberek álltak, hogy az ország gépezetét irányítsák. A rendőr-kémek összeesküvők után kutattak és összeesküvőket lepleztek le nagy hűhóval; a nyári aszály nyomán éhínség fenyegetett az Alföld legtermékenyebb vidékein is. A betyárok garázdálkodása következtében kihirdették a statáriumot, a városokban kolera pusztított, s a külpolitikai

láthatáron északról is, délről is gyülekeztek a viharfelhők, amelyekről akkor még senki sem tudhatta, hogy a magyar feltámadást fogják meghozni, ha kitombolták magukat.

A Debreceni Jótékony Nőegylet ezekben a szorongva reménykedő, szenvedő és segítséget váró, magyar-ruhás, zsinóros-csizmás időkben született meg, egyelőre csak mint kívánság, mint megvalósításra méltó gondolat: 1864 február 21-én a „Hortobágy“ című lapban Veress László akadémiai tanár arról ír, hogy a művelt külföldön, sőt már a nagyobb hazai városokban is mindenütt van egy-egy nőegyesület, amely feladatának tekinti a szűkölködők, elesett öregek segélyezését, munkanélküliek gyámolítását és számukra munkaalkalmak teremtését. Szegények, segélyezésre szorulóknak Debrecenben is vannak — írja a nagyműveltségű, messzeföldet bejárt férfiú, — nemeslelkű nők is bizonyára akadnak: nincs tehát egyéb hátra, mint e nemeslelkű hölgyeknek összegyűlni s valamelyikük férjének segítségével megalakítani a Debreceni Jótékony Nőegyletet.

Ha a nemeslelkű nők ezelőtt het-

venőt esztendővel nem tartották volna az illendő szerénység elleni merényletnek az újság-cikk-írást, akkor Veress László írása alatt alighanem a felesége, Szathmáry Teréz nevét találnók, akiről még igen sokszor kell megemlékeznünk a Debreceni Jótékony Nőegylet története folyamán. Minden bizonnyal ő ihlette férjét felhívásának megírására, s így az ő érdeme a Debreceni Jótékony Nőegylet gondolatának fölvetése. A szép és okos cikk nem is tévedett másban, csak éppen abban, hogy betöltnek látta az idők teljességét. Bizony, eltelt még néhány esztendő, mire a Nőegylet megalakulhatott; s ezek során olyan változások történtek a világban és a világeseményekkel kapcsolatban a magyar glóbuszon, amelyeknek hatására az egész országban megindult, sőt egyszeriben a legmagasabb fokra szökött a sokáig visszafojtott életkedv: a nemzet kibékült királyával, ismét otthon érezhette magát otthonában, magyar életpályák, kereseti lehetőségek nyíltak, üzletek kínálóztak; remények napsugarában fürdött a magyarság, legkivált a kialakulni most kezdő társadalmi középosztály:

a középbirtokosok, vagyonos kereskedők, magasabb állású tisztviselők. Most már valóban elérkezett a kellő pillanat a Nőegylet megalakítására, annál inkább, mert közben sikerült megtalálni azt a valakit is, akire minden szervezkedésnek égető szüksége van: akinek egyénisége mindenki előtt egyaránt tisztelt és kedves, akivel szemben megszűnnek a „személyi nehézségek“ — egyszóval, aki alkalmas arra, hogy a megalakítandó egyesület első elnöke legyen. A Nőegylet esetében ez a providenciális „valaki“ Bethlenné Mikó Róza grófnő volt, a nagynevű erdélyi mágnáscsalád utolsó sarja. Testileg gyöngye és törékeny, nem az óriások fajtájából való, de csodálatos lelki erővel és még bámulatosabb emberismerettel bíró hölgy, akinek elragadó kedvessége, pompás tapintata mindenkit meghódított. Hívószavára 1869 április 30-án egybeültek Debrecen úri hölgyei és nagy lelkesedéssel mondták ki a Debreceni Jótékony Nőegylet megalakítását, megválasztván az első tisztikart is és megalkotván az alapszabályokat, amelyeket a belügyminiszter már egy hónap mulva jóváhagyá-

sával juttat vissza az egyesülethez.

Az alapszabályok szerint az egyesületnek háromféle tagja lehetett: alapító tagok, akik egyszersmindenkorra 40 frt-ot fizetnek be az egyesület pénztárába; pártoló tagok, akik tetszésszerűen összeggel járulnak hozzá az egyesület céljaihoz, s végül részvénytulajdonos tagok, akik évi 2 frt. fizetésére vállaltak hat évig terjedő kötelezettséget.

Az elnök — Bethlenné Mikó Róza grófnő — mellett alelnökké választott Komlóssy Imréné Thurzó Róza, másodalelnökké Veressné Szathmáry Teréz; míg a jegyzői tisztelet Debrecen nagyhírű papja, a későbbi püspök, Révész Bálint vállalta és viselte is egy évtizeden át. Pénztárossá a becsületességéről legendáshírű Márton Lászlót választották, aki azonban csak nehezen hajolt meg a női fegyverek előtt, hogy azután annál buzgóbb munkása legyen az egyesületnek.

A nagyszerű tisztikar és a hozzá méltó választmány hatalmas munkát végzett; a megalakulás évének végén 12,878 frtot tett ki az alapító- és egyéb tagdíjakban megajánlott

összeg, amelyből 5801 frtot valóban be is fizettek. A szegénységélyezést ilyenformán már a megalakulás évében megkezdte az egyesület, 1869 telén tíz arra szoruló szegényt segélyezvén. A következő évre pedig 1000 frtot irányzott elő erre a célra.

Hetven év távolából természetesen csak a ragyogást látjuk, az árnyakat nem. Pedig fény nem lehet árny nélkül ott, ahol emberek dolgoznak; zökkenők, „gáncsoskodások, balhiedelmek“ az egykorú jegyzőkönyvek tanúsága szerint a Nőegylet életében is akadtak; de ezek sem gátolhatták meg abban, hogy fennállásának már második évében meg ne valósítsa Veressné Szathmáry Teréz egy újabb szép tervét és szándékát: az árvaház létesítését. Veressné Szathmáry Teréz nőegyleti munkásságában lehetetlen föl nem ismerni a nagyvonalúságot, a nagyszabású külföldi emberbaráti intézményekhez hasonló alkotásokra való állandó, céltudatos törekvést. Ez a pompás asszony, aki 1869-től 1910-ig csaknem 41 esztendőn át irányította a Nőegylet ügyeit, eleinte mint al-elnök, később mint elnök, a leglogikusabb következetességgel épí-

tette ki fokról-fokra a Debreceni Jótékony Nőegylet kis Halle-ját: az árvaházzal kapcsolatban 1892-ben megnyitván a hatosztályú elemi leányiskolát, majd egy évvel később a nőipariskolát. Az árvaházi nevelésen túl, az árvák jövőjéről is gondoskodni kenyérkereső mesterségre oktatással: ez a magja Veressné Szathmáry Teréz terveinek, amelyeknek megvalósíthatásáért az áldozatoktól sem riadt vissza; az árvaház is az első esztendőt az ő hajlékában tölti el, amelyet teljesen ingyen bocsátott a Nőegylet rendelkezésére, sőt a szükséges átalakítási munkálatokat is saját költségén végeztette el. Nagyarányú alkotásokra bölcsen használta fel a pénzbőség korszakát, amelyre sajnos, elég korán köszöntöttek be a nagyon is szűk esztendők.

A szegénygondozás évről-évre nagyobb összegeket juttatott a város nyomorgóinak. Egyidőben — 1894-ig — életfogytiglani segélyezésre is vett föl a Nőegylet szegényeket, akiknek rendes havi járandóságot — legfeljebb 10 frtot — adott. Ez a szegénygondozás 1898-ban — megintcsak Veressné Szathmáry Teréz indítványára és buzgóságából — nép-

konyha felállításával bővült ki. A népkonyha első helyisége a Csapó-utcai Kovács-laktanyában volt, s a konyhát a választmányi tagok Sass Béláné felügyelete alatt vezették, a téli hónapokban naponként 400—1000 éhező szegénynek, köztük sok-sok iskolásgyermeknek is adván meleg ételt és kenyeret. A népkonyha anyagi szükségletének ellátását később a város vállalta magára, a vezetés azonban továbbra is megmaradt a Nőegylet kezében.

Az árvaház is fokozatosan fejlődik. 1879-ben házat vásárol számára az egyesület a Bethlen-utcán, ahonnan 1892 április 16-án költözik át mai hajlékába, a Magoss György-téri szép és tágas épületbe, amelynek telkét a város adta át örökös használatra, építéséhez pedig téglá és cserép szolgáltatásával járult hozzá. Az elemi iskola és a nőipariskola a háború utáni évekig állt fenn s mindkettő méltán kiérdemelte a felsőbb tanügyi hatóságok és a közönség elismerését.

Végigtekintvén az egyesület alkotásain és működésén — amelyhez a világháború alatt a Vöröskereszt-kórház felügyelete is járult — ön-

kéntelenül támad lelkünkben a kérdés: Isten után kiknek köszönhető, hogy a kisdud makk oly gyorsan merész sudárba szökkent, s már a kezdet kezdetén pompás gyümölcsöket termett?

Erre a kérdésre felelvén, elsősorban azokra kell gondolnunk, akik a Nőegylet ügyeit vezették, élükön az elnökökkel: Bethlenné Mikó Rózával, Veressné Szathmáry Terézzel és Fráter Erzsébettel, akiknek mindegyike hosszú éveket töltött az elnöki székekben és maradandó alkotásokkal örökítette meg nevét az egyesület történetében. A megalapítás, útnakindítás az első elnök érdeme; az emberbaráti intézmények létrehozása a másodiké, s a harmadik mentette meg az egylet hajóját akkor, amikor úgy látszott, hogy már-már összezsapnak fölötte a hullámok; különösen a háború utáni években, amelyek elvitték a Nőegylet hadikölcsönbe fektetett vagyonának javát, semmivel tették egyenlővé a takarékpénztárban őrzött betéteket, úgy, hogy átmenetileg az árvaház is kénytelen volt bezárni kapuit. Ezeknek a szomorú időknek sebeit gyógyította és gyógyítgatja a negye-

dik elnök is, a mai: Sass Béláné, akinek körültekintő bölcsesége és fáradhatatlan buzgalma rövid idő alatt újra régi fényébe és erejébe emelte az egyesületet.

Mind a négy elnök mestere annak a művészetnek, amely ezer és ezer módot talál ki a jótékonyság szent nevében arra, hogy adakozásra indítsa az emberek szívét: sorsolások, bálók, estélyek, népmulatságok, fagyalt-délutánok, cseresznye-szüretek rendezésével, utcánkénti gyűjtéssel, alapítványok tevésére buzdítással. Munkájuk a legodaadóbb támogatókra talált az alelnökökben, akik között Komlóssy Imréné Thurzó Róza nevét már említettük; később Kacskovicsné Kollner Teréz, dr. Eröss Lajosné, Weszprémy Zoltánné, Sass Béláné, Berger Henrikné, Lébb Pálné, Szabó Kálmánné, Komlóssy Arthurné, Garda Dezsőné, Kesserű Lajosné viselték ezt a tisztséget. Mellettük álltak a tisztikar férfitagjai; az első jegyző, a nagy püspök: Révész Bálint, valamint utódai: Tóth Sámuel, Csíky Lajos, Erdős József dr., Oláh Miklós, Tüdős János dr., aki elsőnek viseli a titkári címet, majd az egyesületi emlékkönyv melegsavú

írója S. Szabó József, Darkó Jenő dr., a krónikaíró Koncz Ákos, dr. Ozory István, Török Tibor; az első igazgató: Szele György, és utóda, Kállay Kálmán; a pénztárosok, Márton Lászlóval kezdve Győry Eleken és Szűcs Kálmánon át Nagy Jenőig, a főtitkár-ellenőr Varga Pál, valamint a kitűnő választmány, amelyben Debrecen hölgytársadalmának színe-java egyesült s amely mindenkor legfőbb támasza volt az elnökségnek.

Íme, innen eredt a Nőegylet erkölcsi ereje; az anyagiakat az évről-évre rendezett különleges alkalmak bevételei mellett azok a nagy alapítványok adták meg, amelyek között nem egy fejedelmi méretűt találunk. Legbőkezűbb jótevője Vértessy Lajos volt az egyesületnek, aki 14,526 forintot hagyott az árvaház céljaira. Hasonló nemesszívű alapítványtevő Váradi Szabó Miklós, aki Széchenyi-utcai emeletes házat hagyta a Nőegyletre, valamint Kacs-kovicsné Kollner Teréz, a Nőegylet alelnöke, akitől a Piac-utcán levő emeletes házat örökölte az egylet. Legújabbán csepei Zoltán Jánosné hagyatékából jutott a Nőegylet a

Péterfia-utcán szép ingatlanhoz, amelynek az a rendeltetése, hogy ott árvaház létesüljön valamikor. Nagy összegű, ezer forintos és annál nagyobb alapítványokat tettek még Sík Lajosné, Böszörményi Róza, Steinfeld Ignác, Steinfeld Antal, Serényi János, Csanak József, Beregszászi Pálné, Hegyi Mihályné, Szathmáry Mihály s egyik legnagyobbat a magyar pénzügyi kormány. A nagy alapítványok javarésze az egyesület működésének első harmadára, főként a nyolcvanas és kilencvenes évekre esik; nem azért, mintha később fagyosabbak lettek volna a szívek, hanem azért, mert egyre nehezebbé vált a megélhetés, összébb zsugorodott a vagyon, nehezebben nyílhattak meg a pénztárcák. A Nőegyesület alapítványainak lajstroma hűtükre annak az anyagi romlásnak, amely 1869-től 1914-ig a magyarságot sújtotta. Az első időkben az egyesület vagyonának növekedése bámulatos: 1882-ben 34,899 frt, s ez az összeg 13 év alatt kétszeresénél is nagyobbra nő: 1895-ben a vagyon 73,784 forintot teszen ki.

A kisebb alapítványok száma légió, s az utcánkénti gyűjtések alkal-

mával aligha volt olyan lakosa Debrecennek, aki legalább egyszer ne adakozott volna a Nőegylet céljaira. Ám mégis szembetűnő, hogy az egylet igazi erejét adó vezetők és alapítók — az első elnöknő kivételével — szinte mindannyian a manapság annyiszor bántalmazott középosztály sorából kerültek ki. A középosztálynak kell ma megköszönünk, hogy vállalta és hetven éven át hűségesen viselte a szegénygondozás, árvanevelés nagy gondját, olyan feladatokat, amelyek még ma sem nélkülözhetik a társadalmi segítséget, holott ma már hatósági gondozásban van részük.

Debrecen lakosságának zöme, a gazdatársadalom, alig-alig érdeklődött a Nőegylet ügyei vezetése iránt s ez a közönyösség, sajnos, még ma sem enyhült; s amikor most tekintetünk a múltból a jövő felé fordul, abban a Nőegylet egyik legközelebbi feladatának éppen ezt látjuk: annak a társadalmi osztálynak megnyerését, amelyik eddig — okkal, vagy ok nélkül, nem kutatjuk — nem vett a Nőegylet nemes munkájában vezető részt. Mert ez a munka még jóideig nem fog fölöslegessé

válni, ha ma már mind több testvér segít is benne a Nőegyletnek. Az aratnivaló még mindig több, mint amennyi az arató, s azok, akik a Veressné Szathmáry Teréz szívével és szemével néznek a jövőbe, kétségtelenül sok olyan megoldásra váró feladatot fedezhetnek fel benne, amelyeknek jó véghezvitele elsősorban a nők munkájától függ. A Debreceni Jótékony Nőegyletnek egyik kiváló jellemvonása, hogy céljainak elérésére minden időben megtalálta a legalkalmasabb embereket és eszközöket. Bizonyára meg fogja találni a jövőben is, amikor a jótékonyág régi módszerei helyett újaknak kell jönniök, olyanoknak, amelyek a város minden lakosához eljutnak, azoknak is módot nyújtván a jótékonykodásra, akiknek bálókra, estélyekre nem telik: a legapróbb értékek, a hulladékok összegyűjtésének szervezett, nagy munkájával.

A magyarság mai adventje semmivel sem derűsebb, mint a hetvenöt év előtti volt, s a jövőnk sem kevésbé titokzatos. Ám akármit hozzon is számunkra, az bizonyos, hogy nemzeti életünknek olyan súlyos korszaka következik, amelyben *min-*

den ember munkájára szükség van a jótékonykodás terén is. Ebben a nagy munkában a Debreceni Jótékony Nőegyletre vezető szerep vár: a mögötte fényben sorakozó hetven év nemcsak jogot, de erőt is fog neki adni a reá váró feladatok elvégzésére!

A HETVENEDIK JUBILEUMI ESZTENDŐBEN A JÓTÉKONY NŐEGYLET TISZTIKARA:

Elnök : *Sass Béláné.*

Aelnök : *Rásó Istvánné,
Makláró Károlyné,
Schmogrovits Ernőné.*

Igazgató : *Erdős Károly dr.*

Főtitkár : *Szondy György dr.*

Ügyész : *Kováts Jenő dr.*

Pénztárnok-gondnok : *Kiss Ernő.*

Titkár-ellenőr : *Magyar Bertalan.*

TARTALOMJEGYZÉK

Az ünnepély lefolyása.....	3
Sass Béláné elnöki megnyitója.....	6
Dr. Erdős Károly ünnepi beszéde..	11
Dr. Szondy György ünnepi emlé- kezése	19
A jubileumi esztendő tisztikara	33

